

Lausunto

16.4.2026

VN/34515/2024
VN/34515/2024-VM-90

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Valtiovarainministeriön lausunto korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiosta vuoteen 2040

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt kommentteja Sivistyksestä suunta Suomelle - korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiosta vuoteen 2040. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio koostuu korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tilannekuvasta, korkeakoulutuksen ja tutkimuksen yhteisistä tavoitteista vuoteen 2040 sekä toimenpidesuosituksista tavoitteisiin pääsemiseksi. Vision on tarkoitus valmistua kesäkuussa 2026.

Valtiovarainministeriön lausunto

Valtiovarainministeriö jakaa vision näkemyksen korkealaatuisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen roolista keskeisinä yhteiskunnan hyvinvoinnin ja kansantalouden kasvun edellytyksinä.

Visiotyössä ei kuitenkaan ole huomioitu riittävästi julkisen talouden heikkoa tilannetta ja valtion velkaantumisen kasvua. Ainoastaan tilannekuvan lopussa todetaan, että parlamentaarisesti on sitouduttu nk. velkajarruun Suomen velkakestävyyden vahvistamiseksi. Samalla todetaan, että tilanne edellyttää resurssien priorisoimista, koko sektorin toiminnan tehostamista yhteistyön keinoin ja/tai yksityisen rahoituksen osuuden kasvattamista tutkimuksen ja koulutuksen rahoituksessa.

Yksi vision tavoitteista on monipuolistaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitusta, mutta toimenpiteiden osalta visioluonnoksesta puuttuvat selkeät ja konkreettiset esitykset valtionrahoituksen kohdentumisen tehostamisesta ja yksityisen rahoituksen roolin laajentamisesta.

Tavoite: Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille

Visioluonnoksen mukaan yhteiskunta antaa jokaiselle suomalaiselle lupauksen maksuttomasta korkeakoulututkinnosta. Valtiovarainministeriö toteaa, että julkisia panostuksia koulutukseen tulee arvioida jatkuvasti suhteessa muihin tärkeisiin kohteisiin yhteiskunnassa. Julkisen talouden budjettirajoitteen myötä yhteen kohteeseen ohjattu julkinen raha on aina pois jostain toisesta kohteesta. Lisäksi julkisen talouden budjettirajoite korostaa myös koulutukseen kohdistetun rahoituksen kustannusvaikuttavuuden merkitystä päätöksenteossa.

Korkeakoulutuksen subventoimista julkisin varoin voidaan perustella koulutuksen positiivisilla ulkoisvaikutuksilla, joiden ansiosta koulutustason noususta voi hyötyä yksilöiden lisäksi koko yhteiskunta. Suurimpia hyötyjiä koulutuksesta ovat kuitenkin koulutusta saavat henkilöt itse. Ei myöskään ole selvää, missä laajuudessa yhteiskunnan tulisi korkeakoulutuksen subventointia toteuttaa. Koulutuksen positiiviset ulkoisvaikutukset näkyvät usein vasta pidemmällä aikavälillä, jolloin lyhyellä aikavälillä koulutukseen tehtävät panostukset tulee joka tapauksessa rahoittaa muilla keinoin.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtiovarainministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 28
00023 Valtioneuvosto

Snellmaninkatu 1 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.vm@gov.fi

Visioluonnos ei huomioi riittävästi julkisten resurssien rajallisuutta. Rajalliset resurssit johtavat siihen, että maksuttomuus rajoittaa koulutuksen tarjontaa, minkä seurauksena osa jää korkeakoulutuksen ulkopuolelle. Lukuvuosimaksujen mahdollistaminen voisi lisätä tutkintokoulutuksen rahoitusta, esimerkiksi toisen saman tason tutkinnon osalta. Tutkimustiedon perusteella lukuvuosimaksut ja koulutuksen yhdenvertaisuus on mahdollista yhteensovittaa. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osaamisen päivittämiseen tulisi tarjota kokonaisia maksuttomia tutkintoja joustavampia keinoja. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden lisäkoulutusmahdollisuuksia onkin lisätty merkittävästi viime vuosina avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun puolella. Tätä kehitystä olisi hyvä jatkaa.

Visioluonnoksessa asetetaan kansallinen suunnitelma nuorten aikuisten korkeakoulutettujen osuuden nostamiseksi 60 prosenttiin. Yhtenä toimenpiteenä esitetään, että parannetaan nuorten mahdollisuuksia aloittaa korkeakouluopintojen suorittaminen suoraan toisen asteen koulutuksen jälkeen.

Valtiovarainministeriö katsoo, että nuorten mahdollisuuksia aloittaa korkeakouluopinnot voitaisiin parantaa kustannustehokkaasti esimerkiksi varaamalla yhteishaku vain ensikertalaisille ja kohdentamalla valtionrahoitus ensimmäiseen korkeakoulututkintoon. Lisäksi valtionrahoituksen piiristä voitaisiin poistaa kolmansien maiden opiskelijoiden kustannukset kattavat lukuvuosimaksut maksaneiden tutkinnot. Korkeakoulujen aloituspaikkojen näkökulmasta esitetty tavoite olisi jo mahdollista saavuttaa. Toisen asteen päättävien ikäluokan koko on noin 60 000 nuorta. Keväällä 2026 toisessa yhteishaussa tarjolla oli noin 56 000 aloituspaikkaa. Näistä kuitenkin vain hieman yli 70 % oli varattu ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakeville.

Lisäksi valtiovarainministeriö katsoo, että talouskasvun tukemiseksi koulutustarjontaa tulisi kohdentaa nykyistä voimakkaammin korkeamman työmarkkinahyödyn tuottaville koulutusaloille. Talouskasvun ohella tämä tukisi myös yksilöiden työuria ja julkista taloutta. Tutkimustiedon mukaan korkeakoulututkintojen tuotoissa on suuria eroja eri koulutusalojen välillä. Koulutustarjonnan kohdentamisessa korkeakoulujen tulisi tehdä yhteistyötä yritysten kanssa, jotta koulutus vastaa myös yritysten tarpeisiin.

Tavoite: Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa

Valtiovarainministeriö kannattaa visioluonnoksen tavoitetta korkeakoulujen tutkimuksen ja TKI-toiminnan laadun ja vaikuttavuuden vahvistamisesta. Vision mukaan korkeakoulujen erikoistumisen kautta voidaan vahvistaa tutkimuksen ja koulutuksen laatua sekä korkeakoulujen kansainvälistä kilpailukykyä niiden omilla vahvuusalueillaan.

Valtiovarainministeriö toteaa, että esitetyissä toimenpiteissä voitaisiin tuoda selvemmin esiin, miten korkealaatuisen tutkimuksen tuottama uusi tieto ja osaaminen saataisiin leviämään nykyistä tehokkaammin Suomen kansantaloudessa.

Toisaalta korkealaatuinen tutkimus ja opetus mahdollistavat myös korkeakoulujen tulojen lisäämisen. Visioluonnoksessa esitetään toimenpidesuosituksena, että säädetään tohtoritutkintojen tavoitteellisesta suorittamisajasta. Valtiovarainministeriö katsoo, että tämän jälkeen kolmansien maiden tohtoriopiskelijoille voitaisiin asettaa lukuvuosimaksut. Kolmansien maiden tohtoriopiskelijoiden määrä on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Lisäksi korkeakouluja voitaisiin kannustaa lisäämään toimia vieraskielisten korkeakouluopiskelijoiden työllistymiseksi Suomeen.

Tavoite: Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat

Visioluonnoksessa esitetään, että OKM käynnistää korkeakoulujärjestelmän uudistamistyön vision tavoitteiden saavuttamiseksi. Työn päämääränä on korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua sekä koulutustason nostoa vahvistava kestävä korkeakoulujärjestelmä. Toiminnallisia tavoitteita ovat korkeakoulujen päällekkäisten tehtävien purkaminen ja yhteistyön edistäminen.

Valtiovarainministeriö kannattaa ehdotusta. Julkisen sektorin rahoituksen rajallisuus ja muuttuva maailma edellyttävät, että myös korkeakoulut uudistuvat.

Valtiovarainministeriö katsoo, että myös koko korkeakouluverkoston laajuutta ja rakennetta olisi tarpeen tarkastella. Julkista rahoitusta tulisi käyttää mahdollisimman tehokkaasti koko yhteiskunnan koulutus- ja tutkimustarpeiden näkökulmasta. Tarkastelussa tulisi huomioida myös väestörakenteen muutoksen vaikutukset.

Toimenpidesuosituksissa todetaan, että korkeakoulut kehittävät OKM:n tuella digitaalista infrastruktuuriaan, tietovarantojaan, tiedon hyödyntämistä ja niihin liittyviä toimintamalleja. Lisäksi esitetään, että OKM käynnistää työn yhteisen kokonaiskuvan muodostamiseksi korkeakoulujen digitaalisista palveluista, tietojärjestelmistä ja niitä ohjaavista periaatteista.

Valtiovarainministeriö katsoo, että tietovarantojen ja tiedon hyödyntämisen toimintamallien kehittämisen tukemaan datapohjaista korkeakoulutusta ja tutkimusta sekä tiedolla johtamista on oikeasuuntainen ja kannatettava toimenpidesuositus. Samoin tavoite muodostaa yhteinen kokonaiskuva korkeakoulujen digitaalisista palveluista, tietojärjestelmistä ja niitä ohjaavista periaatteista.

Valtiovarainministeriö korostaa tarvetta huomioida työn yhteensopivuus julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin ja yhteentoimivuus-periaatteiden kanssa sekä tunnistaa korkeakoulujen rooli ja vastuut osana yhteiskunnan kriittistä tietoinfrastruktuuria. Digitaalisten palveluiden ja tietojärjestelmien kehittämisessä on myös syytä ottaa huomioon valtioneuvostotasoinen ohjaaminen ja tavoitteet koskien muun muassa tiedonhallinnan tehtävien keskittämistä ja yhteisten palvelujen hyödyntämistä. Vision toimenpidesuositukseen olisi mahdollista nostaa tavoite hallinnon tehostamisesta ja resurssien tehokkaammasta käytöstä koko korkeakoulukentän tasolla yhteisiä digitaalisia ratkaisuja hyödyntämällä.

Vision toimenpidesuosituksissa esitetään, että korkeakoulut hyödyntävät hallinnossaan ja lakisääteissä toiminnassaan tekoälyä rohkeasti ja vastuullisesti yhteisiin periaatteisiin nojaten. Tilannekuvasta puolestaan mainitaan, että digitalisaatiokehitys mullistaa paitsi tutkimuksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä, myös organisaatioiden hallintoa ja korkeakoulutuksen rakenteita.

Visioluonnoksesta ja tilannekuvasta jää kuitenkin epäselväksi, miten digitalisaatiokehitys käytännössä muuttaa tutkimuksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä, ja miten siihen tulisi reagoida. Tekoälyn ja datapohjaisten ratkaisujen hyödyntäminen korkeakoulujen hallinnossa, opetuksessa ja tutkimuksessa edellyttää valtakunnallisesti yhdenmukaisia periaatteita.

Vision toimenpidesuosituksissa olisi mahdollista korostaa myös tarvetta saada korkeakoulujen koulutustarjonta ja koulutusten sisällöt vastaamaan nykyisyyden ja tulevaisuuden osaamistarpeisiin uusien ja kehittyvien teknologioiden osalta, jotta varmistetaan riittävä kansallinen osaaminen esimerkiksi tekoäly-, kvantti-, pilvi-, kyber- ja datateemoissa. Visiossa olisi mahdollista myös kytkeä tiiviimmin yhteen suurteho- ja kvanttilaskenta, tekoäly sekä niiden yhdessä mahdollistama uusien innovaatioiden syntyminen.

Lisäksi vision jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että visio toimenpidesuositukseen on erityisesti digitalisaatiota, tiedonhallintaa ja osaamista käsittelevien sisältöjen ja niiden kunnianhimon tason osalta yhteismitallinen kansallisen digikompassin meneillään olevan päivistytyksen ja sen tavoitteiden kanssa.

Tavoite: Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu

Visioluonnoksessa esitetään tavoitteena, että julkisen rahoituksen rinnalla vahvistuu monipuolinen rahoitus yksityisistä, eurooppalaisista ja kansainvälisistä lähteistä. Toimenpiteenä esitetään, että korkeakoulujen valtionrahoitusta uudistetaan vision tavoitteiden pohjalta. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulevassa valtionrahoituksessa painottuvat korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kokonaisvaltainen laatu ja vaikuttavuus, koulutustason nosto ja T&K-intensiteetin lisääminen sekä korkeakoulujen uudistumisen ja erikoistumisen tukeminen. Lisäksi OKM selvittää yksityisen rahoituksen monipuolista lisäämistä korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa laadun, kilpailukyvyn ja korkeakoulujärjestelmän taloudellisen kestävyuden vahvistamiseksi.

Valtiovarainministeriö katsoo, että vision tulisi sisältää tältä osin konkreettisempia toimenpiteitä. Parlamentaarisesti sovittu ns. velkajarru tarkoittaa, että myös korkeakoulujen valtionrahoituksen osalta rahoituksen vaikuttavuutta ja tehokasta kohdentumista tulee lisätä merkittävästi. Visiossa tulisi linjata selvästi esimerkiksi, että korkeakoulujen rahoitusmallissa huomioidaan jatkossa vain ensimmäinen saman tason korkeakoulututkinto. Myös lukuvuosimaksut tulisi säätää mahdollisiksi koulutuksen yhdenvertaisuuden turvaavalla tavalla. Lisäksi tarvitaan konkreettisia avauksia yritysrahoituksen määrän lisäämiseksi, esimerkiksi yritysten tarpeisiin vastaavan koulutuksen sekä henkilöstön osaamisen päivittämiseksi tai T&K-yhteistyön kautta.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Mika Niemelä

Jakelu OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö

Tiedoksi OKM KTPO Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, Riku Väisänen
OKM KTPO Strategisen ohjauksen vastuualue, Tomi Halonen
OKM KTPO Korkeakoulupolitiikan vastuualue, Samuli Maxenius

VN/34515/2024-VM-90

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: